

Глущенко О.О. ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 346.5

Постановка проблеми. Економіка України перебуває під впливом процесів глобалізації, що призводять до позитивних та негативних змін [1].

Згідно результатів рейтингу швейцарського інституту дослідження бізнесу KOF Konjunkturforschungsstelle der ETH Zurich за індексом рівня глобалізації (розраховується на підставі ступеня глобалізації країн в процентах від ВВП), Україна у 2007 році серед 122 країн займала 50 сходинку, у 2010 році серед 175 піднялася до 46 позиції [2]. Однак, згідно міжнародних рейтингів за індексом легкості ведення бізнесу, Україна посідає 145 місце з 176 у 2010 році, за індексом конкурентоспроможності 89 з 139 у 2010 році, індексом економічної свободи 164 з 179 у 2011 році [3, 4].

Як бачимо, з одного боку, Україна приймає активну участь у глобалізаційних процесах, з іншого, має певні недоліки у створенні умов власним суб'єктам господарювання для отримання переваг у конкуренції з іншими країнами. За такими обставинами, Україна може стати швидше об'єктом глобалізації, ніж її суб'єктом. Отже, найбільш гостро поставленим питанням є збереження безпеки держави, а саме її економічної складової, що живить усі інші. Розуміння економічної безпеки держави як основи зовнішнього середовища економічної безпеки підприємства, є підґрунтям ефективного її забезпечення.

Метою статті є вивчення теоретичних основ категорії економічна безпека.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню економічної безпеки держави та підприємства присвячено праці значної кількості науковців, серед яких Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко, Н.В. Ващенко, В.К. Сенчагов, В.Л. Тамбовцева, Є.А. Олейников, Г.С. Вечканов, А.П. Судоплатов, В.І. Мунтян, інші. Цими та іншими авторами зроблено вагомий внесок у розкриття теоретичних основ економічної безпеки, засад її захисту на різних рівнях господарювання. Однак, поряд з досягнутими результатами, мають місце розбіжності в трактуванні основних понять економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Основними засадами будь-якого дослідження є чітке розуміння категорійно-понятійного апарату. Отже, важливого значення для розкриття змісту терміну «економічна безпека» на рівні держави, має тлумачення поняття «безпека» взагалі (воно є фундаментальним, всі ж інші є похідними від нього, вміщують його вади, розрізняються ж за певними рисами).

Згідно з трактуванням поняття «термін» як слова або словосполучення, що характеризує поняття та його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери [5]. Також, зі змісту терміну «поняття» як форми мислення, що відображає предмети і явища, шляхом фіксації їх істотних властивостей [6], пропонуємо проаналізувати існуючі трактування безпеки, розділивши їх на певні складові частини: першочергове визначення як предмета або явища; його властивості та характеристики; його об'єкти; для чого або від чого воно використовується? (табл. 1). Наявність відповідей на вказані питання, слугуватиме більш повному розкритті змісту терміна «безпека».

В результаті логічного аналізу представлених поглядів авторів (табл. 1), зазначимо, що термін «положення» є синонімом до терміну «стан». Однак, не кожному ситуацію, стан або положення можна назвати безпечними. Розгляд безпеки як тенденції свідчить більш про встановлення курсу на її забезпечення, ніж перебування в ній. Рівень та міра – це більш характеристики безпеки, а не її тлумачення. Вислів «безпека – це залог будь-чого», є більш літературним ніж науковим.

Таблиця 1. Тлумачення поняття «безпека».

№	Джерело	Предмет, або явище	Властивості, характеристики	Об'єкт	Для чого, від чого
1	[6]	-	відсутність, надійність, збереженість	-	небезпека
2	[7]	стан	відсутність, захищеність	будь-хто, будь-що	загрози
3	[8]	стан, захист	відсутність, захищеність	-	небезпека
4	[9]	-	відсутність	-	небезпека, шкода
5	[10]	свобода	відсутність, захищеність	-	небезпека, страх, занепокоєння
6	[11]	стан	відсутність, захищеність	держави, підприємства	небезпека, страх, хвилювання, протиправна діяльність
7	[12]	залог	розвиток	людство, держава	-
8	[13]	-	надійність, розвиток	об'єкти соціальної природи	-
9	[14]	система, сукупність зв'язків та відношень	стан стійкості, стабільності, задоволення, розвитку	життєві потреби соціальних об'єктів	внутрішні та зовнішні загрози
10	[17]	стан і тенденція	розвиток, захищеність	інтереси соціуми і його структур	внутрішні та зовнішні погрози
11	[15]	-	захищеність, розвиток	потреби населення	-
12	[16]	міра	захищеність	середовище, існування, цінності особистості, соціальних груп, держави, суспільства, цивілізації	-
13	[17]	стан	стійкість, надійність, розвиток	соціальна організація як система	-
14	[18]	стан, тенденції	розвиток, захищеність	життєво важливі інтереси, їх структури	внутрішні та зовнішні загрози
15	[19]	стан	стійкість, розвиток	суспільство у всіх сферах	внутрішні та зовнішні деструктивні

№	Джерело	Предмет, або явище	Властивості, характеристики	Об'єкт	Для чого, від чого
				діяльності	фактори
16	[20]	стан	захищеність	майно, якості та параметри суб'єкта	небажані зміни
17	[21]	визначеність, стан, тенденції	захищеність, розвиток	історичний комплекс соціуму, існуючого на певній території; життєві інтереси суспільства, держави та людської особистості	внутрішні та зовнішні загрози
18	[22]	стан	виживання, розвиток	об'єкт в системі, його зв'язків	внутрішні та зовнішні загрози, непередбачені фактори
19	[24]	підтримка		економіка, населення та його необхідних систем	-
20	[25]	властивість	збереження	характеристики, параметри системи, предмета, явища, процесу	патологічний та руйнівний вплив
21	[26]	ситуація, стан, положення	відсутність	будь-хто, будь-що	небезпека, загрози
22	[27]	стан	захищеність	цінності особи, суспільства, держави, світової спільноти	внутрішні та зовнішні небезпеки, загрози, збитки
23	[28]	ступні (рівень)	захищеність	-	внутрішні та зовнішні чинники

Підтримка розуміється як дія, спрямована на збереження безпеки. Свобода – це воля, простір, можливість діяти по-своєму, відсутність ніяковості, неволі, рабства, підпорядкування чужій волі [29].

Терміни «свобода» та «безпека» мають певні спільні риси – бажання досягнення відсутності негативного впливу. Однак, спрямованість в рамках державного устрою особистості або суб'єкта господарювання на повну свободу, не буде погоджуватися з встановленими законодавством рамками, призведе до анархії. Як зазначає Ляшенко О.М. [16], може бути лише певний рівень свободи, бо повністю зсунути вплив зовнішнього середовища означатиме у певному сенсі відректися від держави. Свобода характеризується не захищеністю від кого, чого-небудь, а повною відсутністю негативного впливу. Саме через це, нами в табл. 1 наведено окремо властивості безпеки: відсутність та захищеність. Навіть найвищий рівень безпеки не є свободою.

В загальному значенні поняття «система» - це сукупність взаємопов'язаних елементів; стан – це безліч стабільних значень змінних параметрів об'єкту [7]. В особі будь-якого стану, явища або процесу існує безліч параметрів, значень, критеріїв, пов'язаних між собою, та які дають їх оцінку.

До властивостей (вимог) безпеки віднесено: надійність, збереженість, відсутність, захищеність, стійкість, розвиток, стабільність, виживання. Головним з яких є захищеність, а інші вважаємо вторинними. Безпека може бути передумовою розвитку, але ні як його не гарантувати та забезпечувати. Спочатку безпека має бути захищеною, а вже потім можна говорити про її стійкість, надійність, стабільність, збереженість тощо. Відсутність впливу буде свідчити про свободу, але не про безпеку.

Щодо об'єктів безпеки бачимо соціальну направленість думок, а також загальний погляд. Лише у 2-ох тлумаченнях можна розглянути економічні риси. З одного боку, розуміємо це тим, що суб'єкти господарської діяльності - це певна форма здійснення діяльності людьми, з яких складається суспільство держави. З іншого, в теперішній час, коли значення терміну «безпека» все більш використовується в різних галузях науки, відсутність економічного наголосу його трактування в джерелах з економіки є недоцільним.

Науковці вважають, що безпека потрібна захищати від небезпеки (22,2%), загроз (18,5%), негативних чинників, впливів, факторів, змін, страху, хвилювань, занепокоєння, протиправної діяльності. Думки щодо спрямованості від страху, змін, хвилювань та занепокоєння не вважаємо доцільним розглядати в рамках дослідження, це стосується психічно-фізичного стану людини, економічного характеру не носить. Протиправна діяльність є частковим випадком. В літературі можна зустріти наступні трактування терміну «небезпека»: можливість виникнення обставин, при яких матерія, поле, інформація або їхнє поєднання можуть таким чином вплинути на складну систему, що приведе до погіршення або неможливості її функціонування і розвитку [7]; можливість виникнення якоїсь біди, шкоди, катастрофи, небезпечності [30].

Слова «небезпека» та «загроза» мають між собою причинно-наслідкові зв'язки, тобто загроза є джерелом живлення небезпеки [31]. Погоджуємося з класифікацією загроз на зовнішні й внутрішні. Існує визначення загрози як потенційної можливості нанесення шкоди суб'єктам господарювання, з боку окремих чинників, що впливають на передумови їх економічної діяльності [32]. Фактори та чинники є синонімами, тлумачаться здебільшого як умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу [33, 7]. Щодо впливу, то це дія, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета [33, 34]. Отже, чинники та впливи є складовими частинами загроз, що в свою чергу можуть спричинити небезпеку. Головною спрямованістю суб'єктів господарювання повинен бути розвиток, а термін «адаптивність» свідчить про налагоджений механізм пристосування до, гармонізацію з ними на певний час.

Дослідивши основні визначення терміну «безпека» з різних джерел, пропонуємо під останньою розуміти стан будь-кого (- чого), що характеризується системою показників, за досягненням певного значення яких, можливо свідчити про його захищеність від небезпек, джерелом яких є внутрішні та зовнішні загрози, а також слугувати передумовою розвитку в майбутньому.

Відносно понятійного апарату безпек на держави є певні розбіжності та протиріччя. Так, безпеку держави розглядають через такі поняття як «безпека держави», «національна безпека», а в більшості

випадків одразу як «економічна безпека держави». Різність поглядів витікає здебільшого з класифікації безпеки на рівні держави.

До складових економічної безпеки держави відносять військову, екологічну, соціальну, інформаційну, інтелектуальну тощо. Однак, зазначене не в повній мірі є доречним, опираючись на тлумачення терміна «економіка» [29, 7]. На економіку покладається пошук відповідей на наступні питання: скільки? для кого (чого)? який позитивний ефект? Зазначене стосується сфери виробництва, споживання та грошей.

В залежності від рівнів безпеки, треба чітко виділяти мегарівень (безпека світу, безпека об'єднань країн), макрорівень (безпека окремої держави) та мікрорівень (безпека регіону, суб'єктів господарювання). Крім того, не вбачаємо доцільним виділяти окремо безпеку суспільства, бо це є тим самим, що й безпека держави, так як саме її метою є захист суспільства. Складовими безпеки держави можемо навести наступні: захист регіонів, суб'єктів господарювання та людей.

Другою важливою класифікацією є поділ безпеки держави в залежності від покладених на неї функцій. За вказаною ознакою виділено наступні види безпеки: правова (підвиди - тіньова, кримінологічна), оборона (військова, територіальна), соціальна (медична, освіти, культурна, духовна, гуманітарна), політична, екологічна (радіаційна, геобіофізична, техногенна), інформаційна (наукова, інтелектуальна, інноваційна), економічна (виробничо-технічна, сировино-ресурсна, фінансова тощо).

Погоджуємося зі Г.В. Козаченко та В.П. Пономарьовим в контексті того, що всі види безпеки так чи інакше не можуть бути достатньою мірою реалізовані без економічного забезпечення. Недостатня увага до економічної безпеки може привести к негативним наслідкам: підриву галузей економіки, банкрутству підприємств [36].

Основною складовою економічної безпеки є фінансова (функціональними складовими є безпека бюджетно-податкової системи, безпека кредитно-банківської системи, безпека фондового ринку, безпека валютно-грошової системи, позабюджетних фондів).

На рис. 1. надано наступну класифікацію безпеки та безпеки держави.

В більшості наукових джерел до характеристики безпеки держави використовується поняття «національна безпека». Це виправдано історичним аспектом, точки зору держави як інституту права, законодавчим закріпленням даного терміну. Так, поняття «національна безпека» вів у політичний лексикон Теодор Рузвельт у 1904р. В Україні термін «національна безпека» розкрито в Законі України «Про основи національної безпеки» як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави [36]. З нашої точки зору, термін «національна безпека держави» має політичне забарвлення. Погоджуємося з думкою А.І. Сухорукова, О.Д. Ладюка [37], що основною складовою поняття «національна безпека» є термін «нація», а також з його прив'язкою до категорії права. В загальному значенні «національна безпека» тлумачиться авторами як стан захищеності життєво важливих інтересів людини й громадянина суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [38, 24, 28, 26]. Серед інтересів висвітлюють здебільшого політичні, економічні, соціальні, екологічні, духовні тощо. Термін «національна безпека» є важливим на сучасному етапі еволюції економічного розвитку держав, але в той же час завузьким. Пропонуємо розглядати національну безпеку як специфічну складову безпеки держави, направленої збереженість національності країни в період глобалізації: обмеження міграційних процесів, збереження національних цінностей тощо. У відношенні до держави має використовуватися термін державна безпека, головною складовою якої є її економічна безпека. [39].

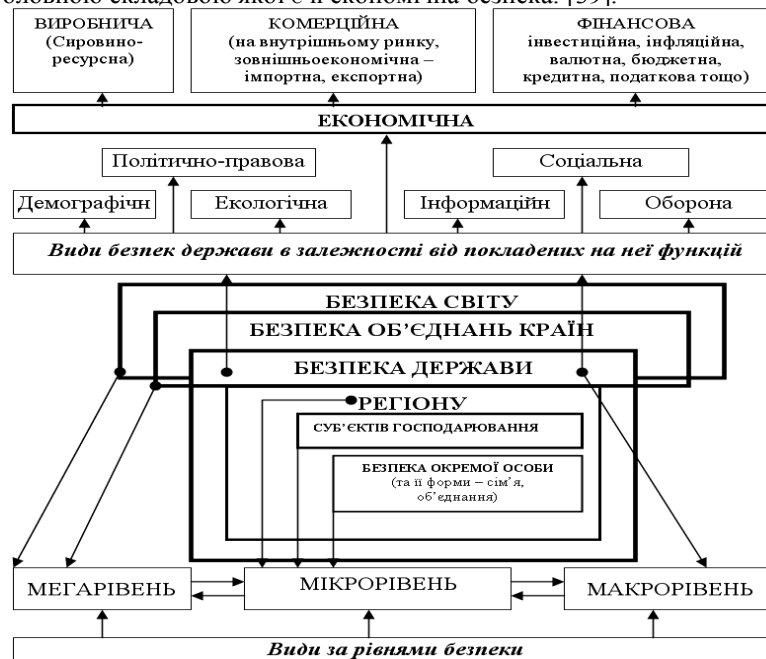

Рис. 1. Класифікація безпеки за рівнями та видами.

Перше тлумачення економічної безпеки як сукупності умов, що надійно забезпечують національний суверенітет, захист стратегічних інтересів і повноцінний розвиток суспільства, життя та здоров'я усіх його громадян, було ужито 32-м президентом США Франкліном Рузвельтом у 1934р. Офіційно вказане поняття виникло у 1985р., коли на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята резолюція «Міжнародна економічна безпека». З 2002р. В більш сучасному контексті, стикаємося з поясненням економічної безпеки як певної гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів внутрішнього та зовнішнього середовища, у часі та просторі [16]. Але поряд з цим варіантом існує безліч інших тлумачень [40, 41, 42 та інші]. В результаті аналізу останніх стикаємося з направленістю економічної безпеки держави на: конкурентоспроможність, економічну стійкість, самовідтворення, розвиток, потенціал, стабільність, оновлення, саморозвиток. Враховуючи зазначене, а також запропоноване нами універсальне трактування терміну «безпека», під економічною безпекою держави розуміємо стан економічних інтересів суспільства в особі громадян та суб'єктів господарювання, що характеризується певною системою показників, за рівнем значення яких, можливо свідчити про захищеність останніх від небезпек, створених внутрішніми та зовнішніми загрозами, націленими на забезпечення конкурентоспроможності, стійкості та стабільності положення, розкриття потенціалу, а також розвитку у майбутньому.

Висновки. Досліджено теоретичні основи категорії економічна. Набуло подальшого розвитку визначення термінів «безпека», «економічна безпека держави». Визначено основні критерії класифікації безпеки.

Джерела та література:

1. Ernst & Young: ведущие экономики мира возвращаются к процессу глобализации : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : gtmarket.ru/news/state/2011/01/27/2765.
2. Globalization Index : [Electronic resource]. – Access mode : en.wikipedia.org/wiki/Globalization_Index.
3. Міжнародні рейтинги України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_рейтинги_України.
4. Конкурентоспроможність економіки України: місце України в основних світових рейтингах : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=151372&cat_id=98907.
5. Большая советская энциклопедия : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Термин/.
6. Толковый словарь Даля онлайн : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : slovardalja.net/word.php?wordid=1328.
7. Безпека : [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Безпека.
8. Словарь русского языка С. И. Ожегова : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : slovarozhegova.ru.
9. Толковый словарь русского языка Ушакова Д. Н. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.dict.tmm.ru/search?text=%E1%E5%E7%E8%E9%F0%F1%ED%EE%F1%F2%FC.
10. Энциклопедия Британика : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.britannica.com/EBchecked/topic/532058/security.
11. Оксфордський англійський словник : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : oxforddictionaries.com/definition/security.
12. Энциклопедический словарь : в 41 т. / под ред. проф. И. Е. Андреевского. – Лейпциг, СПб. : Изд-во Ф. А. Блокгауза и И. А. Ефрона, 1981. – Т. 3. – С. 304-308.
13. Лазарев И. А. Проблемы разработки концепции национальной безопасности РФ / И. А. Лазарев // Проблемы глобальной безопасности : материалы семинаров в рамках науч.-исслед. и информ. программы (ноябрь 1994 – февраль 1995). – М. : РАН ИНИОН, 1995. – С. 177.
14. Манилов В. Л. Национальная безопасность: ценности, интересы и цели / В. Л. Манилов // Военная мысль. – 1995. – № 6.
15. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
16. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія / О. М. Ляшенко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В.Далі, 2011. – 400 с. : табл. 43; іл. 60; бібліогр. 380 назв.
17. Логунов А. Б. Региональная и национальная безопасность : учеб. пособие / А. Б. Логунов. – М. : Вузовский учебник, 2009. – С. 432.
18. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : ЗАО Бизнес школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.
19. Федораев С. В. К вопросу об определении понятия «экономическая безопасность страны» как научного термина : [Электронный ресурс] / С. В. Федораев. – Режим доступа : vestnik.igps.ru/wp-content/uploads/V2/15.pdf.
20. Тамбовцев В. Л. Объект экономической безопасности России / В. Л. Тамбовцев // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 45-53.
21. Вечканов Г. С. Экономическая безопасность : учеб. для вузов / Г. С. Вечканов. – СПб. : Питер, 2007. – 384 с.
22. Сенчагов В. К. О сущности и основах стратегии экономической безопасности России / В. К. Сенчагов // Вопросы экономики. – 1995. – № 1. – С. 98-101.

23. Сенчагов В. К. О сущности и основах стратегии экономической безопасности России / В. К. Сенчагов // Вопросы экономики. – 1995. – № 1. – С. 98-101.
24. Абрамов В. Л. Мировая экономика : учеб. пособие / В. Л. Абрамов. – М. : Изд-во «Дашков и К», 2004. – 318 с.
25. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред) та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2000-2002.
26. Ващекин Н. П. Безопасность предпринимательской деятельности : учеб. пособие / Н. П. Ващекин, М. И. Дзлиев, А. Д. Урсул; Моск. гос. ун-т коммерции; НИИ устойчивого развития и безопасности. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Экономика, 2002. – 334 с.
27. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
28. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
29. Толковые словари : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.edudic.ru/search/.
30. Словники України on-line : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : lcorp.ulif.org.ua/dictua/.
31. Вагапов В. Дещо про національну безпеку : [Електронний ресурс] / В. Вагапов. – Режим доступу : www.intellectual.org.ua/Ukraine29.htm.
32. Економічна небезпека та економічні правопорушення : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : pravo.vuzlib.net/book_z1699_page_28.html.
33. Тлумачний словник : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : language.br.com.ua/чинник/.
34. Влияние : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.deport.ru/slovar/ojegov/v/vlijanie.html>.
35. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
36. Законі України «Про основи національної безпеки» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15.
37. Сухоруков А. І. Фінансова безпека держави : навч. посіб. / А. І. Сухоруков, О. Д. Ладюк. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
38. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К., 2001. – 309 с.
39. Зацеркляний М. М. Основи економічної безпеки : навч. посіб. / М. М. Зацеркляний, О. Ф. Мельников. – К. : КНТ, 2009. – 337 с.
40. Губський Б. В. Пріоритети забезпечення економічної безпеки в контексті глобалізації української економіки / Б. В. Губський // Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : матеріали Круглого столу / відп. ред.: С. І. Пирожков, Б. В. Губський, А. І. Сухоруков. – К. : Нац. ін-т укр.-рос. відносин при Раді нац. безпеки і оборони України, 2001. – С. 121.
41. Мунтіян В. І. Економічна безпека України : підруч. / В. І. Мунтіян. – К. : КВІСТ, 1999. – 457 с.
42. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru>.

Головченко О.М.

УДК 332.1:343.37

ШЛЯХИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ НАСЛІДКІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Існують різні погляди на основні причини збільшення масштабів тіньової економіки в сучасній Україні. Вельми поширеною стала так звана концепція первинного накопичення капіталу, згідно якої бурхливе зростання економічної злочинності - це природний початковий етап становлення ринкової економіки. Його свого часу пройшли розвинені країни, а тому він цілком закономірний і в сучасній Україні. Проблема полягає в тому, що, подібна концепція неспроможна перш за все в науковому плані. Первинне накопичення капіталу, як воно описане у К.Маркса, проходило в якісно іншу історичну епоху (XVI-XVII вв.). Пізніше цей капітал дозволив зробити промисловий переворот, одним з вузлових моментів якого було відділення безпосередніх виробників від засобів виробництва.

Україна, хоч і із запізненням, пройшла цей етап в другій половині XIX - початку XX в. Процес відділення безпосередніх виробників від засобів виробництва завершився вже в радянський період. Україна напередодні реформ була промислово розвинутою країною з накопиченими величезними матеріально-фінансовими ресурсами. Рух до ринкової економіки вона також починала не з нуля, хоча товарно-грошові відносини були деформованими, а легальне підприємництво існувало в державній формі. Приватний капітал і особливо його тіньова складова формувалися в Україні не шляхом накопичення фінансових коштів, а за рахунок перерозподілу величезних масивів державності. До того ж недавній історичний досвід країн Східної і Центральної Європи, а також Китаю переконливо свідчить про те, що гіпертрофовані масштаби тіньової економіки не обов'язкові при переході до ринку.

Аналіз досліджень і публікацій з даної теми. Питання тенізації економіки в своїх дослідженнях висвітлювали О. Данільян, О. Дзобань, В. Духов, В.Захарченко, В. Кизим, С. Ковальов, Т. Ковальчук, Ю. Лисенко, В. Мунтіян, С. Міщенко, Г. Пастернак-Тарнаушенко, Р. Ситник, А. Спірідонов, М.Чумак,